

ASPECTE METODOLOGICE DE STUDIERE A POVEȘTILOR IN CLASELE PRIMARE

Silvia GOLUBIȚCHI, dr. ped., conf univ.

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. În clasele primare *poveștile* reprezintă conținuturile cele mai interesante pentru elevi. Se studiază povești culte, cât și populare. Prin intermediul poveștilor dezvoltăm elevilor abilitatea de a povesti, le cultivăm valorile morale și copilul învață strategii de viață, descoperă consecințele unor fapte și atitudini și își însușește comportamente sociale pozitive.

Cuvinte-cheie: poveste, coordonate ale poveștii, lectura explicativă, personaje pozitive, personaje negative.

Summary. In primary classes, stories are the most interesting content for pupils. Worship stories are studied as well as popular. Through stories we develop the students' ability to tell stories, cultivate their moral values and the child learns life strategies, discovers the consequences of facts and attitudes and learns positive social behaviours.

Keywords: story, story coordinates, explanatory reading, positive characters, negative characters.

Poveștile au un rol important în educația copiilor, contribuind la stimularea creativității, la dezvoltarea vocabularului, la însușirea unor principii morale esențiale în educație.

Cea mai importantă contribuție pe care o au poveștile asupra personalității elevilor este reprezentată de capacitatea de a construi caractere puternice, deoarece îi învață ce înseamnă curajul, forța și înțelepciunea, le arată ca binele învinge răul.

A spune povești este o activitate orală, *poveștile* fiind concepute pentru a fi ascultate. Într-o poveste, evenimentele au loc la intervale de timp diferite și alcătuiesc o secvență temporală, iar, sub aspect tematic, există un factor central de interes (de obicei, rezolvarea unei probleme), care trece prin anumite schimbări de-a lungul poveștii. Limbajul poveștilor implică șablonul: predictibilitate – surpriză sau repetiție – schimbare, repetarea unor cuvinte sau structuri fiind foarte utilă pentru ca elevii să învețe noi elemente de limbă.

Poveștile ca și basmele, sunt de origine populară în care, elementele realului se îmbină cu cele fantastice. Între basme și poveste nu există deosebiri esențiale. În primele domină fantasticul, pe când în celelalte el ocupă un loc secundar sau este înlocuit uneori, cu elemente din recuzita superstițiilor. Deosebirile nefiind totdeauna clare, i-au determinat pe unii creatori de basme să-și denumească producțiile drept povești [6, p.60].

Conform DEX-lui *povestea* este o specie a epicii (populare) în proză, care relatează întâmplări fantastice ale unor personaje imaginare în luptă cu personaje nefaste și în care binele triumfă.

Coordonate ale poveștii [6, p.58]:

- 1) *atemporalitatea* – se exprimă prin formula introductivă: „A fost odată ca niciodată....
- 2) *spațiul* poate fi „tărâmul celălalt”, tărâmul de dincolo, etc.
- 3) *visul* constituie unul dintre mijloacele de realizare a dorințelor eroului, alături de elementul fantastic al planului epic.

4) *metamorfozarea* este una dintre multiplele posibilități de întrupări succesive; mâncând jar, calul slab și răpciugos devine frumos și gata să-și slujească stăpânul; o fată de împărat se transformă în broască râioasă, iar peste noapte se metamorfozează într-o zână încântătoare.

Cerințe față de selecția poveștilor sunt: să aibă personaje interesante cu care elevii să empatizeze; personajele să participe la activități care să poată fi pe înțelesul copiilor; intriga să fie clară; povestea să aibă un final neașteptat.

Prin intermediul poveștilor dezvoltăm elevilor abilitatea de a reține sensul unei părți mai extinse de discurs vorbit. Ascultând o poveste, elevii practică ascultarea întru perceperea înțelesului global: ei pot fi ajutați să fie atenți la detalii, dacă ascultă povestea în mai multe rânduri. În cazul în care povestea este însoțită de imagini (pe care elevii le au în față), învățătorul o va citi, acordându-le suficient timp să privească imaginile [2, p.28-29].

Poveștile pot fi socotite drept adevărate bijuterii educative, având o compoziție simplă, acțiune concentrată și o profundă învățătură morală.

Opere scrise special pentru copii, ca, de exemplu: “Ursul păcălit de vulpe”, “Povestea porcului”, “Capra cu trei iezi”, “Punguța cu doi bani”, “Fata babei și a moșneagului” etc.

Metoda de bază pentru studierea poveștii o reprezintă lectura explicativă, care este, de fapt, un fel deosebit de analiză literară a textelor pe care le citesc elevii din ciclul primar, adaptată la nivelul capacităților lor intelectuale, este un act de cunoaștere, realizat prin intermediul muncii cu cartea.

Etapale lecturii explicative în studierea poveștii [5]:

- *integrarea textului în unitatea de învățare* (de regulă, textele suport sunt grupate într-o unitate de învățare după tematica pe care o abordează);
- *motivarea elevilor pentru citirea și cunoașterea textului* (prezentarea unor informații despre autor și opera lui, despre evenimente/personaje etc.);
- *familiarizarea elevilor cu textul* (citirea individuală, în gând);
- *explicarea cuvintelor și expresiilor* (elevii pot lucra cu dicționare); folosirea cuvintelor și a expresiilor în structuri noi (nu este suficientă explicația; pentru a ne asigura că elevii și-au însușit cele explicate, solicităm formularea de enunțuri sau mici texte);
- *întrebări pentru verificarea înțelegerii textului* (sunt adresate de învățător sau chiar de elevi, unul altuia);
- *citirea în lanț a textului* (acest exercițiu permite exersarea citirii cu voce tare pentru un număr mare de elevi: fiecare elev citește 2-3 propoziții, într-o ordine stabilită anterior);
- *citirea textului pe fragmente logice* (delimitarea fragmentelor conform unor criterii stabilite);
- *formularea ideilor principale*;
- *povestirea textului urmărindu-se permanent*: succesiunea logică a ideilor; formularea unor enunțuri corecte sub aspect logic și morfologic; folosirea unui lexic corespunzător;

exprimarea fluentă, expresivă, cu intonație și ritm adecvat;

- *citirea model a textului de către învățător* (sau de către un elev care stăpânește bine tehnica citirii);
- *citirea după model* (învățătorul va aprecia progresul fiecărui elev);
- *citirea selectivă* (pe baza unor cerințe formulate de învățător/elevi);
- *exerciții de cultivare a limbii române literare* (în funcție de conținutul vizat pentru ora/orele respective sau de particularitățile textului).

Alte etape eficiente în studierea poveștilor sunt prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1.

Etape metodologice ale studierii poveștii în clasele primare

Etape	Acțiuni
1. Conversația introductivă	<ul style="list-style-type: none"> • citate, imagini, denumiri cunoscute;
2. Lectura integrată	<ul style="list-style-type: none"> • citirea textului de elevi în glas/ învățător (nu se formulează întrebări); • citirea combinată etc.
3. Explicarea cuvintelor necunoscute/ expresii noi	<ul style="list-style-type: none"> • arhaisme, expresii populare, regionalisme;
4. Citirea pe fragmente	<ul style="list-style-type: none"> • personaje: reale, oameni, animale, fantastice; • acțiune: reale, ireale; • limbajul personajelor: limba populară;
5. Alcătuirea planului de idei	<ul style="list-style-type: none"> • nu e obligatoriu, uneori facem planul de idei la un fragment;
6. Redarea conținutului	<ul style="list-style-type: none"> • pe larg, amănunțit, cu cuvinte din poveste; • redarea creatoare;
7. Conversația de generalizare	<ul style="list-style-type: none"> • specia literară: poveste; • formulele specifice: inițiale, mediane, finale; • personaje;
8. Caracterizarea personajului	<ul style="list-style-type: none"> • personaje reale/fantastice • personaje pozitive/negative
9. Lectura finală	<ul style="list-style-type: none"> • mesajul textului/ ideea

Tot aceleași povești se repetă și elevul nu dorește să le asculte. Se necesită transformarea poveștii într-o scenă. Se scot la imprimantă personajele principale, iar apoi le colorează și le decupează. Apoi se așează într-un cadru potrivit, mediu potrivit. Cu această scenetă în față, elevii spun întreaga poveste împreună.

Fiecare își alege unul sau două personaje și astfel dau viață întregii povești. Intonația și onomatopeele se transformă în joc, într-o adevărată piesă de teatru. Se folosește recuzita, se utilizează la maxim mimica și se aduce în poveste și ceva muzică și cântece, dacă se poate.

Evident că și copilului îi va plăcea să fie chiar el personajul poveștii. Îi putem oferi puteri supraomenești sau să îl trimitem într-o aventură pe lună. Va fi captivat complet.

Personajele sunt, în majoritate, investite cu puteri supranaturale. Ele sunt grupate în două categorii: unele reprezintă forțele binelui și altele forțele răului. Ca în cazul poveștilor populare - finalul reprezintă concluzia sau morala. Fiind dotate cu însușiri excepționale, personajele sunt personificări ale bunătății, ale dreptății ori ale frumuseții, curajului, vitejiei sau altele, simbolul răutății, al lașității, al urâteniei [6, p. 60].

Personajele negative sunt de obicei fantastice (zmei, balauri, zgrițuroaice, vrăjitoare, strigoi, draci), dar și reale (mama vitregă, surorile și frații invidioși, spânul etc.) – cu chip de monstru, animal sau om. Personajele negative sunt dominate de ură împotriva oamenilor, de viclenie, de lașitate, lăcomie, cruzime. Deși au o forță fizică extraordinară, personajele fantastice (zmei, balauri, zgrițuroaice, zmeoaice, muma Pădurii) sunt vulnerabile, nu dispun de inteligență, perspicacitate, calități indispensabile în confruntare cu dușmanul, de aceea sunt învinse de eroii pozitivi mai slabi, dar cu mai multă minte [ibidem, p. 53].

Deseori personajul pozitiv (eroul;voinicul; Făt-Frumos) are următoarele caracteristici:

- este înzestrat cu toate darurile; frumusețe fizică și morala, istețime etc.;
- apare într-un șir de aventuri care îl inițiază în existență;
- respectă un cod al onoarei de la care nu se abate;
- dimensiunea voinicului se suprapune pe conceptul despre putere și inteligență;
- este un om dispus oricând să-și pună în joc faima pentru un scop nobil;
- nu pretinde vreo recompensă;
- nu este în slujba nimănui sau la ordinele cuiva, acționând în spiritul valorilor absolute de bine, adevăr, dreptate.
- vitalitatea lui este peste măsura răutății dușmanului, fiind învingător, prin inteligență, al forțelor fizice;
- trece drept invincibil, invulnerabil la loviturile sortii potrivnice și ale dușmanului (în final), dar pe parcurs are momente când este învins,vulnerabil, suportă loviturile, are însă tăria de a se regăsi știind să-și facă aliați;
- eroul pozitiv nu mai este judecat după morala obișnuită (ci din punctul de vedere al extraordinarului, al nemaipomenitului, al lipsei de măsură);
- iese din dimensiunile umanului (din momentul când trece în aventură); originea sa ține de extreme: (1) ori este fiu de rege (împărat); (2) ori de origine obscură sau foarte umila;
- înzestrat cu haruri supranaturale: poate regenera, aduce vindecarea, înțelepciunea, dreptate pentru cei oprimați, se poate metamorfoza;
- drumul său este un drum al inițierii, marcat de încercări care îi structurează și îi confirmă valoarea pentru cei care l-au trimis în căutarea aventurii etc.;

- la capătul aventurii sale aspira la un deznodământ fericit: să reintre cât mai repede în rândul lumii; vrea" să fie fericit până la sfârșitul zilelor sale".
- vrea ceva modest: o soție, mulți copii, adică bogăția și pacea ideala a căminului.

Aliații eroului pozitiv:

- personaje specifice basmului, care evidențiază sociabilitatea eroului, receptivitatea și relațiile sale cu lumea;
- sunt prietenii de drum etc.

Totodată, este bine să îi cerem părerea despre poveste – dacă nu o spune elevul direct. Este bine ca el să fie implicat, să găsească alte rezolvări la situații, să continue povestea așa cum ar vedea-o el. E o cale bună de a-i dezvolta imaginația și a-i stimula abilitățile de povestitor și capacitatea de a fi coerent în expunerea unor idei, lucruri care îi vor folosi în viața adultă.

Prin intermediul poveștilor, elevul descoperă lumea și se poate plasa în situații de viață în afara contextului familial. Prin lupta dintre bine și rău și situațiile conflictuale întâlnite, copilul învață strategii de viață, descoperă consecințele unor fapte și atitudini și își însușește comportamente sociale pozitive. Fără a fi obligat să treacă printr-o experiență negativă, elevul poate învăța astfel să descopere lumea din jur, oamenii și modul în care aceștia acționează în diferite situații de viață. Multe dintre poveștile pentru copii semnaleză la nivel metaforic lupta dintre bine și rău, identifică principalele tipologii comportamentale, precum și modul în care anumite situații concrete de viață își pot găsi rezolvarea.

Bibliografie

1. Curriculum național: învățământul primar. Ch., 2018.
2. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Ch., 2018.
3. Eva M. Literatura pentru copii și tineri. Ediția a 2– a revăzută și adăugită. Târgu – Mureș: Editura Universității “Petru Maior”, 2006. 178 p.
4. Marin M. Didactica lecturii. Ch: Cartier, 2013.
5. Pamfil A. Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare. Pitești: Paralela 45, 2009. 278 p.
6. Szekely E. M. Literatura pentru copii și tineri. Ediția a 2– a revăzută și adăugită. Târgu – Mureș: Editura Universității “Petru Maior”, 2006. 178 p.